

THORBJØRN EGNER & KARDEMOMME BY

*Et inspirationshæfte for
pædagogisk personale*

GENTOFTE BØRNEVENNER
En forening for selvejende dag- og specialinstitutioner

OM DETTE HÆFTE...

Dette hæfte fortæller om Thorbjørn Egner, hans kunstpædagogik og den kreative proces bag "Folk og røvere i Kardemomme By", som vi skal ind og se sammen i Bellevueteatret d. 7/11.

I hæftet beskrives også den opgave, som I skal sætte børnene til at løse: At tegne et portræt af en af figurerne fra bogen. Dette gøres med inspiration i Thorbjørn Egners maleklub i børneradioen.

Med hæftet følger akvarelpapir, karton til rammer, navnetiketter samt et antal eksemplarer af bogen.

Portrætterne vil blive udstillet på Hovedbiblioteket i hele december. Der vil blive holdt en festlig fernisering d. 26/11 kl. 10-11. Alle portrætter skal derfor afleveres hos Gentofte Børnevenner senest 19/11, hvor der også er Ledelsesforum.

Dette projekt passer ind i læreplanstemaet Kultur, æstetik og fællesskab, samt Verdensmål 16 om fred, retfærdighed og stærke institutioner. Læs mere om målene på bagsiden.

THORBJØRN EGNERS TRE STØRSTE SUCCESSER

Den norske forfatter, Thorbjørn Egner (1912-1990) er mest kendt for tre børnebøger, der stadig læses i mange lande, ikke mindst her i Danmark:

Udgivet i Norge 1949 og i Danmark i 1958

KARIUS OG BAKTUS

Om de to tandtrolde i Jens' mund, der laver huller i hans tænder - og som vi får sympati med, selvom, de laver ulykker. Til sidst forstår man også, at det er bedst at huske at børste sine tænder.

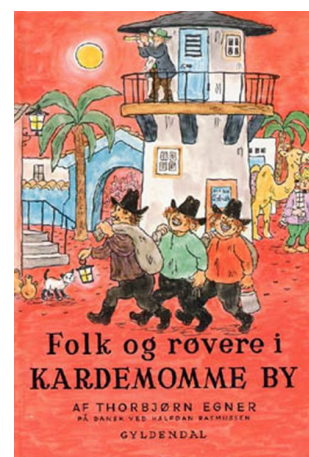
Udgivet i Norge 1953 og i Danmark 1954

KLATREMUS OG DE ANDRE DYR I HAKKEBAKKE SKOVEN

Om Mikkel Ræv, Bagermester Harepus og Klatremus, der underholder og underviser i kunsten at være venner, på trods af store forskelle. Historien skulle være inspireret af Peter Plys, som Egner oversatte til norsk.

FOLK OG RØVERE I KARDEMOMME BY

Om sure tante Sofie, politimester Bastian og hvordan røverne kommer til at passe ind i Kardemomme By.

Udgivet i Norge i 1955 og i Danmark 1956

DE BEGYNDTE ALLE SOM BØRNERADIO

De tre historier har det til fælles, at de blev skrevet til radioens børnetime. Historierne blev sendt i afsnit, f.eks. blev Karius og Baktus sendt i 5 afsnit over 5 lørdage i 1946.

BØRNERADIO OG TEMAER I HISTORIEN

ALLE BØRN HØRTE DEM I RADIOEN

Den egentlige times børneradio var en kæmpe succes. En lytterundersøgelse fra 1953 viste, at 93 % af alle børn i Norge lyttede til børnetime og at 47 % af de voksne også lyttede med. Der var ikke børnefjernsyn på det tidspunkt, for Norge fik først en fjernsynskanal med daglige udsendelser i 1960.

Egners historier var så populære, at han skrev dem om til teaterstykker og til sidst udkom de også som bøger.

Thorbjørn Egner i radiostudiet

HAN KUNNE DET HELE

Thorbjørn Egner var en rigtig multikunstner, oprindeligt uddannet reklametegner, men han skrev også historier, oversatte bøger, tegnede og malede, skrev sangtekster og komponerede melodier til. Han optrådte i radioens børnetime, her var det ham, der var fortællerstemmen. Men måske var han allermest tegner for hele sit voksne liv gik han aldrig ud uden en skitsebog og en blyant.

FAR TIL FIRE

Han var gift og havde 4 børn og fik siden en masse børnebørn. Da hans børn var små testede han altid sine historier på dem først - hvis hans børn ikke syntes, det var godt eller sjovt, så skrev han det om. Hele familien var meget kreativ. Børn og voksne lavede hjemmelavede julegaver til hinanden - og børnenes bamser "lavede" også julegaver til hinanden. Thorbjørn Egner selv satte en ære i at håndtegne alle julekort, han sendte.

DET STORE PROJEKT I HANS BØGER

Der er ingen almindelige helte og skurke i Thorbjørn Egners historier. Man kommer til at holde af dem alle sammen: tandbakterier, sure tanter, dovne røvere og sultne ræve. I både Hakkebakkeskoven og i Kardemomme By er det store projekt, hvordan alle væsner kan lære at tilpasse sig for at leve fredeligt og godt sammen.

Man skal ikke plage andre eller sætte livet til, og for øvrigt kan man gøre som man vil.

Kardemommeloven

VI LAVER REGLERNE SAMMEN

Det er et tema, at regler er noget, man taler om og skal blive enige om. Det bliver også vist, hvor svært det kan være og at alle må give sig.

På den måde demonstrerer bøgerne på en enkel og pædagogisk måde, hvordan et demokrati fungerer.

- 1. Alle dyrene i Hakkebakkeskoven skal være venner***
- 2. Ingen har lov til at æde hinanden***
- 3. Den, som er doven og ikke selv gider finde mad, må ikke tage de andres mad***

Hakkebakkeloven

FORSKELLIGHED ER GODT

I historierne vises det hvordan og hvorfor, det er godt for fællesskabet, at vi ikke er ens alle sammen. Figurerne kan og tør noget forskelligt. F.eks. ville Kardemomme By være brændt, hvis ikke de modige røvere turde klatre op i tårnet og slukke ilden.

NOGEN SKAL HJÆLPES MERE END ANDRE

Der er en stor tolerance for, at det ikke er lige let for alle. Røverne kan ikke finde ud af at passe deres ting og skal lære det. Men ikke med straf, som når Tante Sofie vil tvinge dem, men med venlighed og omsorg, som når Fru Bastian gør det hyggeligt og rart i fængslet.

...OG ALLE FORTJENER AT BLIVE FORSTÅET

I de tre bøger er der en fortæller, der forklarer, hvad figurerne i bogen tænker på og hvorfor de mon gør, som de gør. Budskabet er altså også, at vi skal virkelig prøve på at forstå, hvorfor andre gør, som de gør.

HVAD HAR INSPIRERET TIL AT FINDE PÅ KARDEMOMME BY?

BARNDOMSKVARTERET LIGNER KARDEMOMME BY

Bageri i Oslo i begyndelsen af 1900tallet

Thorbjørn Egner voksede op i et arbejderkvarter i Oslo, hvor hans forældre havde en lille købmandsbutik. Kvarteret minder meget om Kardemomme By. Ved siden af forældrenes købmandsbutik lå en slagter og en bager. Det er derfor næppe et tilfælde, at det netop er købmanden, slagteren og bageren, der fanger røverne i historien.

Sporvogn i Oslo i begyndelsen af 1900tallet

Som i Kardemomme By kørte der en sporvogn frem og tilbage på gaden. Kvarteret havde også sin egen politimand, Politikonstabel Hansen, der var ligeså rar som Politimester Bastian.

Politibetjent i Oslo i begyndelsen af 1900tallet

MANGE FATTIGE

Thorbjørns familie var ikke rig, men de var heller ikke fattige. Det var til gengæld næsten alle andre i kvarteret, der var det fattigste kvarter i Oslo dengang. Der var mange arbejdsløse, der hutlede sig igennem. Hjemløse tiggere var et almindeligt syn i kvarteret. De tjente lidt penge på at være skærslibere eller gårdsangere. Indimellem var de nødt til at stjæle for at få mad på bordet – lidt som røverne i Kardemomme By.

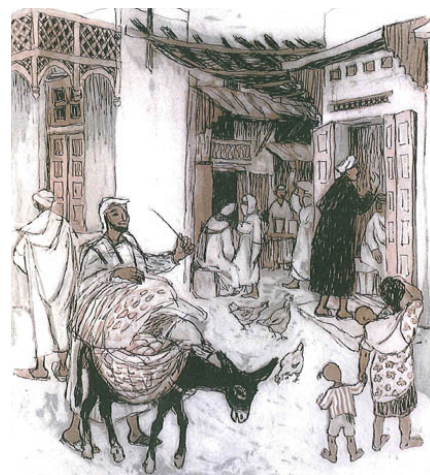

Medinaen i Fez 2016

INSPIRATION FRA MAROKKO

I 1949 rejste Thorbjørn Egner på en kunstnerisk inspirationsrejse til Marokko. Han syntes, der var så smukt i landsbyerne, hvor husene lå

helt tæt rundt om moskeerne. Moskeerne havde høje tårne, der stak op over husene. I tårnet stod en mand med langt skæg - en imam - og råbte bønner højt ud over byen. Det er altså inspirationen bag tårnet og gamle Tobias i Kardemomme By. Der er både æsler og kameler på gaden i Kardemomme By og det var der også i Marokko. Også byens navn er inspireret af duften af kardemomme fra Marokko, hvor det er et af de mest brugte krydderier.

Tegning af Thorbjørn Egner fra Fez al Bali 1949

I DAG FINDES KARDEMOMME BY VIRKELIGT

Noget af det sidste Thorbjørn Egner lavede inden sin død, var planen over en forlystelsespark med miljøer fra hans bøger. Parken ligger i Kristiansand Dyrepark og hedder Kardemomme By. Her kan man besøge husene fra Kardemomme By, se teater og også lege i Hakkebakkeskoven.

HANDLINGEN I FOLK OG RØVERE - KORT FORTALT...

FRED-UFRED-FRED

Historien er en klassisk udviklingshistorie, hvor røverne skal lære at passe ind i den fredelige Kardemomme By. Byen er et lille idealsamfund, hvor alle har et arbejde eller en opgave at passe. Tobias i tårnet holder øje med vejret, Politimester Bastian sørger for ro og orden, bageren bager brød osv.

FREDEN FORSTYRRES

Røverne bor udenfor byen og kommer kun ind til byen for at stjæle. De har dog et ønske om at passe ind i byen og sidder udenfor og kigger længselsfuldt ind på byfæsten. Røverne er hele tiden sultne og kan ikke finde ud af at holde orden, lave mad og vaske sig.

LØSNINGSFORSØG: FÅ ANDRE TIL AT GØRE DET DU IKKE GIDER

For at få mad og orden stjæler røverne et damemenne-ske, Tante Sofie, der skal gøre alt for dem. Hun skælder meget ud og vil kun give dem mad, hvis de vasker sig. Det vil de ikke og så afleverer de hende tilbage igen.

DE BLIVER FANGET

Da røverne igen bliver sultne, tager de til byen for at stjæle. Denne gang bliver de fanget af bageren, slagteren og købmanden. De er trætte af at få stjålet deres varer. Politimester Bastian tør ikke anholde dem, for han er bange for røvernes løve. Røverne er glade for fængslet, for der er rart at være og man får god mad.

LØSNING: MED VENLIGHED OG OMSORG LÆRER MAN AT PASSE IND

Fordi de bliver behandlet så venligt, begynder de af sig selv at rydde op og også at vaske sig. De får desuden lov til hver dag at tage ud af fængslet for at fodre løven, gå til frisøren og spille med i byorkestret.

DE GØR DET GODT IGEN OG FREDEN ER TILBAGE

Til sidst redder de byen ved at slukke ilden i tårnet, hvor ingen andre tør klatre op. Derfor bliver de sat fri og får alle gode job i byen og freden er genoprettet, nu uden ufreden- røvere - lurende lige udenfor bymuren.

Porten ind til Kardemomme By i Kristiansand Dyrepark, Norge

EGNERS MALERKLUB FOR BØRN OG TANKER OM KUNSTPÆDAGOGIK

MALERKLUBBEN

I 1948 fandt Thorbjørn Egner på at lave en malerklub for børn i radioen. Den var:

«tilrettelagt så den følger moderne tegneundervisning og prøver at støtte så fri udfoldelse som mulig, den vil opelske farveglæde og glæden ved at skabe noget selv»

Man blev medlem af klubben, når man havde sendt sin første tegning ind. Efter 5 tegninger blev man malersvend og efter 10 tegninger kunne man kalde sig malermester.

DRUKNEDE I SUCCES

Alle fik diplomer og medlemskort. Hver uge fik de 50 bedste tegninger en præmie og Thorbjørn Egner valgte et par af tegningerne ud og fortalte lytterne om, hvad der var rigtig fint lavet på dem. Malerklubben blev en overvældende succes og måtte faktisk til sidst lukkes, fordi de ikke kunne nå at registrere så mange tegninger hver uge.

BØRNS KREATIVITET

På grund af Malerklubben ved vi, hvilket syn på børns kunst og kreativitet, Thorbjørn Egner havde. Det pædagogiske princip var bl.a., at alles indsats blev anerkendt.

Man var med i klubben, hvis man sendte tegninger ind. Uanset hvor dygtig man var til at male og tegne. Egner sagde også, at det var vigtigt, at den færdige tegning ikke skulle rettes på.

SÅDAN FOREGIK DET

Hver time i malerklubben foregik på den samme måde:

- 1) Man hørte en historie
- 2) Man sang en sang
- 3) Og så gik man i gang med at male, mens Egner talte om farver og tegneteknikker.

Der var også hver uge en bunden opgave f.eks. Tegn en ulykke eller tegn et sommerbillede.

Egner i sit arbejdsværelse med en pensel i hånden og med modeller af husene

FARVERNES UDTRYK

Egner underviste i farvelære ved f.eks. at fortælle om den gang, han skulle male et sørgeligt billede og brugte lilla,

mørkegrønt og brunt sammen med en lille prik med gulgrøn.

"Det billede blev så trist, at man næsten kunne græde – og det var jo netop det det skulle være," sagde han.

Træsnit af Th. Egner

DE SELVFØLGELIGE TING

Selvom formålet var at få barnet til at male frit og upåvirket, underviste Egner alligevel i det, han kaldte for de "selvfølgelige ting".

Han havde selv tegnet og malet altid, og havde desuden en uddannelse som reklame-tegner. Derfor var der en del, der var selvfølgelig for ham, som ikke var det for andre og slet ikke børn.

En selvfølgelig ting i Egners ånd var, udover farvelære og tegneteknik, at man bare skulle blive ved og prøve igen. Det gjorde han selv hele livet, f.eks. fik flere af hans bøger nye illustrationer, fordi han ikke var tilfreds med de første.

LAV EN MALERKLUB Á LA THORBJØRN EGNER

MÅL: ALLE LAVER ET PORTRÆT

Projektets synlige resultat er, at alle får lavet et fint portræt af en af personerne fra bogen. Derfor kan I lave en:

MALERKLUB I BØRNEHAVEN

Vælg en dag eller et tidspunkt, hvor malerklubben mødes. Der skal være hyggeligt og rart á la Fru Bastian, og med så lidt forstyrrelser som muligt. Lav evt. medlemskort til børnene. Følg så slagplanen fra Egners maleklub:

1. I hører et kapitel af "Folk og røvere..."
2. Så synger I en sang fra bogen.
3. Og så går I i gang med at male og taler om:

- Hvem man gerne vil male?
- Hvorfor man vil male lige den person?
- Hvordan er personen?
- Hvorfor er de mon sådan?
- Hvordan er de tegnet i bogen?
- Hvordan syntes barnet, at personen skal se ud?
- Hvilke farver kan man bruge for at vise, hvordan de er?

FRIT MEN BUNDET

Egner opmuntrede til to tilgange i kombination:

1. Giv los og sørg for, at der males frit og med masser af farve helt ud til kanten.
2. Undervis i de "selvfølgelige ting." Brug tid på at f.eks. at træne at tegne cirkler, der kan blive til et hoved. Eller hvordan man tegner næser, øjne, hår, hatte osv. Kig i bogen og se, hvordan Egner selv tegnede disse detaljer.

Tegning af Thorbjørn Egner

EGNERS TEGNETEKNIK

Hvis I har lyst, kan I vælge at kopiere teknikken fra bøgerne: Tegn med med blyant først. Tegn så stregerne op med vandfast tusch og visk blyanten ud. Farvelæg med vandfarve eller akvarelfarveblyanter.

Tegning af Thorbjørn Egner

DET FÆRDIGE PORTRÆT

Til sidst skal der vælges én tegning pr. barn, som skal tegnes op og farvelægges på det medfølgende A5 akvarelpapir (der er kun 2-3 ark pr. barn). Tegningen skal klæbes op på det sorte A4 karton. Der skal sættes en label midt under portrættet, hvor der skal stå:

1. Hvem er det på billedet: fx. "Røveren Kasper"
2. Kunstner: fx. Lucinda, 4 år
3. Hvilken institution fx. Åkanden.
4. Citat fra kunstneren om tegningen: "Kasper er sjov og glad og har store tænder"

DEADLINE

Alle de færdige portrætter afleveres til Gentofte Børnevenner **senest d. 19/11**, så de kan blive hængt op på Hovedbiblioteket.

Hovedbiblioteket forbeholder sig ret til at frasortere tegninger, hvis de er sjukskede og ufærdige f.eks. uden farve eller bare hurtigt kradset ned.

LÆREPLANSTEMAER OG VERDENSMÅL I PROJEKTET

LÆREPLANSTEMA: KULTUR, ÆSTETIK OG FÆLLESSKAB

Forløbet understøtter, at børn får forskellige kulturelle oplevelser – her som både tilskuere og deltagere - for at stimulere deres fantasi, engagement, kreativitet og nysgerrighed. Det giver erfaring med at anvende forskellige materialer, redskaber og medier. Læring om, hvordan vi mennesker kan indgå i ligeværdige og forskellige former for fællesskaber, understøttes også.

VERDENSMÅL 16: FRED, RETFÆRDIGHED OG STÆRKE INSTITUTIONER

Delmål 16.7 Der skal sikres lydhøre, inkluderende, deltagerbaserede og repræsentative beslutningsprocesser på alle niveauer.

Delmål 16.b Ikke-diskriminerende love og politikker til støtte for en bæredygtig udvikling skal fremmes og håndhæves.

KILDER:

- Nasjonalbiblioteket (NO): <https://www.nb.no/utstillinger/egner/index.php>
- Norsk Biografisk Leksikon: https://nbl.snl.no/Thorbjørn_Egner
- Forfatterweb: <https://forfatterweb.dk/oversigt/egner00>
- Alle citater er fra: Heger, Anders: "Egner – en norsk dannelseshistorie." Forlaget Cappelen Damm 2012
- Illustrationer: Fotos, tegninger og træsnit fra wikimedia Commons. Bogforsider fra Forlaget Gyldendal.
- Norsk Barneboksinstitut: <https://barneboksinstituttet.no/forskning-50/sprog-som-musik-halfdan-rasmusens-oversættelser-af-thorbjørn-egners-sangtekster/>
- Undervisningsmateriale til Dyrene i Hakkebakkeskoven for 0.-3. klasse: <http://www.salaam.dk/wp-content/uploads/2017/05/Dyrene-i-Hakkebakkeskoven.pdf>